

تبیین اندیشه‌های انتظامی - امنیتی مقام معظم رهبری، فرماندهی کل قوا

مرتضی شاه‌مرادی^۱، فرهاد سراجی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۰/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۹/۲۰

چکیده

نیروی انتظامی (پلیس) هر جامعه به‌عنوان یکی از نهادهای مهم و اثرگذار اجتماعی و از طریق تعامل هرچه بیشتر با آحاد مردم، می‌تواند زمینه اعتماد متقابل و مشارکت آنان را در نیل به این هدف فراهم آورد و بسترهای مناسب را جهت تسهیل در تحقق اهداف نظام اسلامی فراهم سازد. در این زمینه، تأکیدات و اندیشه‌های مقام معظم رهبری می‌تواند در تدوین اهداف مأموریت و عملکردها مفید باشد. بر این اساس، هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین اندیشه‌های انتظامی امنیتی مقام معظم فرماندهی کل قوا (مدظله العالی) است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی است که در آن با مراجعه به بیانات و تأکیدات مقام معظم رهبری از دوران آغاز رهبری ایشان (۱۳۶۸) تا کنون، مهم‌ترین تأکیدات وی در بُعد اندیشه‌های انتظامی-امنیتی تبیین می‌گردد. جامعه آماری پژوهش حاضر، مجموعه بیانات معظم‌له در دیدارهای مختلف با نیروهای مختلف نظامی و انتظامی است. نمونه پژوهش بر اساس قاعده رسیدن به حد اشباع در پژوهش‌های کیفی، شامل بیانات مرتبط با بعد انتظامی-امنیتی بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد مهم‌ترین تأکیدات مقام معظم رهبری در بُعد انتظامی-امنیتی شامل امنیت به معنای آرامش روانی فردی و آرامش عمومی اجتماعی است و قانون‌گرایی نیروی انتظامی عاملی مهم در تأمین امنیت جامعه، توجه به تأمین امنیت فضای مجازی و تأکید بر امنیت اخلاقی است که این موارد می‌تواند به‌عنوان چشم‌انداز و تأکیدی مهم، مورد توجه عملیاتی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران واقع شوند.

واژگان کلیدی: فرماندهی معظم کل قوا، نیروی انتظامی، امنیت، پلیس.

۱- دکتری تخصصی برنامه‌ریزی درسی دانشگاه بوعلی سینا همدان، (نویسنده مسؤول) m.shahmoradi66@gmail.com

۲- دانشیار مطالعات برنامه درسی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان f.seraji@gmail.com

مقدمه

رسالت و بیانیه مأموریت، فلسفه ظهور یا دلیل اصلی وجود و بقاء و کارکردهای اساسی یک پدیده یا سازمان را تبیین می‌کند؛ به عبارت دیگر، رسالت و بیانیه مأموریت، تبیین‌کننده این است که یک پدیده به چه هدفی ظهور نموده است و برای تحقق آن هدف در چه مسیری باید حرکت کند و از چه راه‌هایی باید احتراز جوید و با چه کارکردها و وظایفی از دیگر سازمان‌ها متمایز می‌شود. بنابراین، رسالت هر سازمان، همراه با وظایف اساسی آن، دلیل وجود و توجیه اجتماعی ناظر بر حیات آن را مشخص می‌کند. تشخیص و رسالت تبیین مأموریت و آرمان برای سازمان‌ها نخستین گام در برنامه‌ریزی‌های راهبردی است. بنابراین، نخستین مسؤولیت برنامه‌ریزان راهبردی آن است که رسالت و بیانیه مأموریت سازمان را به شیوه‌ای روشن، بدون ابهام و قابل درک تبیین کنند.

نیروی انتظامی (پلیس) هر جامعه به‌عنوان یکی از نهادهای مهم و اثرگذار اجتماعی و از طریق تعامل هرچه بیشتر با آحاد مردم، می‌تواند زمینه اعتماد متقابل و مشارکت آنان را در نیل به این هدف فراهم آورد. چنانچه قالیباف (۱۳۸۳)، تحقق امنیت عمومی را نیازمند استراتژی پویا و منعطف و برنامه‌ای همه‌جانبه دانسته که بر اساس آن نگاه قهری پلیس به مردم به‌عنوان آفتی بر جای مانده از رژیم ستمشاهی قلمداد شده و تغییر دید اجتماعی پلیس را از رویکرد سلبی و تهدید محور به رویکردی ایجابی و جامعه محور لازم می‌داند. از همین منظر است که نیروی انتظامی در گزارش خود تحت‌عنوان سیمای تحولی (۱۴۸:۱۳۸۳) به ضرورت نظارت همگانی اشاره نموده و شکل‌دهی آن را در راستای تحقق اصول قانون اساسی می‌داند: در اجرای اصل هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

که نظارت به دستگاه‌های دولتی را حق مردم دانسته و همچنین بر اساس رویکرد اجتماعی پلیس و لزوم تعامل و مشارکت و نظارت آحاد مردم بر عملکرد پلیس و تحقق شعار پلیس پاسخگو و جامعه مسؤول، دفتر نظارت همگانی ناجا تشکیل شد.

به زعم سپهر (۱۳۸۳: ۲۸)، این تعامل دوسویه که می‌تواند نظارت همگانی در حوزه پلیس و امنیت اجتماعی را سبب شود، در چهار مقوله نظارت بر عموم جامعه توسط پلیس و دیگر نیروهای انتظامی، نظارت بر مردم در زمینه برخورد همکاری با پلیس، نظارت مردم بر پلیس و یا دیگر نیروهای اجرایی و امنیتی و در نهایت نظارت پلیس بر خود در همکاری با مردم قرار می‌گیرد. لیکن شکل‌دهی و تکوین چنین تعاملی، از یک سو مستلزم شناخت نسبت به حیطه وظایف و فعالیت‌های پلیس بوده و از سوی دیگر منوط به ارزش‌گذاری و ایجاد عاطفه مثبت نسبت به آن نهاد اجتماعی است. حرکت پلیس به سوی مردمی شدن و تعامل گسترده با جامعه شهری را بستری مهم برای استقرار امنیت عمومی تعریف می‌کنند. اگرچه نظارت متقابل مردم و نهادهای اجتماعی رسمی نسبت به هم دارای جایگاهی رفیع و اثرگذار بر گسترش دموکراسی و پرهیز از خودکامگی قلمداد می‌شود، لیکن این مهم برای پلیس معنای فراتری می‌یابد. چه این‌که رضایی‌راد و استرکی (۱۳۸۲: ۴۰۰) بر نظارت مردم به پلیس تأکید ورزیده و دلیل آن را قدرت اختیار به‌کارگیری زور و احیاناً سلاح - تردد قانونی در مراکز خصوصی - قدرت تجسس و تحقیق در امور و پرونده‌های محرمانه مردم برای کشف حقیقت و پرده‌برداری از راز جرم و جنایت و خیانت عنوان می‌دارند.

در مجموع، کلمه پلیس به دو معنی آمده است: یکی، در معنی خاص و

محدود: به مجموع مأموران، مقامات و سازمان‌هایی اطلاق می‌شود که در جامعه عهده‌دار حفظ نظم عمومی هستند؛ دیگری در معنی عام: که به مجموع اعمال و اقداماتی اطلاق می‌شود که از طرف مقامات عمومی، به منظور حفظ نظم عمومی بر اعمال کلیه افراد تحمیل می‌شود و آزادی آن‌ها را محدود می‌کند. در این معنی، کلمه پلیس همواره مترادف با محدودیت و انتظامات به کار می‌رود. بنابراین، معنای عام پلیس عموماً به مأمورینی اطلاق می‌شود که صلاحیت وضع مقررات انتظامی و یا صدور دستورهای لازم‌الاجرا با آن‌هاست؛ به عبارت دیگر حق اتخاذ تصمیم دارند؛ اما معنای خاص پلیس ناظر به عملکرد مأمورینی است که مجری مقررات و یا دستورات انتظامی هستند که از طرف مقامات پلیس صادر شده است. برای مثال شهردار، فرماندار، استاندار و وزیرکشور، پلیس در مفهوم عام (مقامات پلیس) هستند و مأموران انتظامی (ژاندارم‌ها و پاسبان‌ها و کلانتران، بازرسان اداره آگاهی و سایر ادارات)، پلیس در مفهوم خاص (مأموران پلیس) محسوب می‌شوند. ناگفته پیداست که منظور ما از به کار بردن واژه پلیس در این پژوهش، مأموران پلیس (پلیس در مفهوم خاص) یعنی مأموران مجری قانون است. قانون‌گذار در قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۲۷/۴/۶۹) صراحتاً تعریفی از این نیرو ارائه ننموده است، لیکن با عنایت به مأموریت‌ها، وظایف و هدف از تشکیل این نیرو می‌توان درخصوص تشکیلات نیروی انتظامی و مأموران آن تعریف زیر را ارائه داد: نیروی (پلیس) سازمانی است دولتی که به منظور برقراری نظم و امنیت، جلوگیری از وقوع جرم، کشف جرم، دستگیری مجرم و اجرای مجازات تحت نظارت و تعلیمات مقامات ذی‌ربط ایجاد شده است (صادقی، ۱۳۷۴). رسالت پلیس و به عبارت دیگر فلسفه وجودی

پلیس را باید از دیدگاه‌های متفاوت بررسی کرد. البته، در بسیاری از موارد، این دیدگاه‌ها نقاط اشتراک فراوانی بوده و درنهایت هدف یکسانی را دنبال می‌کنند، اما به لحاظ درک صحیح و دقیق آن می‌بایست در ابتدا، وجوه تمایز آن‌ها نیز قید شوند. رسالت اصلی و اولیه پلیس در هر کشور را می‌توان استقرار و حفظ نظم و امنیت عمومی دانست (دهقانی، ۱۳۹۰). در کشور ما ایران، بر اساس ماده ۳ قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب، ۱۳۶۹ هدف از تشکیل این نیرو، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چارچوب این قانون، در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است. اما مطلب مهمی که نباید از آن غافل شد و شالوده بحث ما را در این قسمت تشکیل می‌دهد، این است که پلیس عموماً در قوانین و مقررات و همچنین از دید عموم مردم، اغلب با عنوان ضابط قضایی شناخته می‌شده است، بنابراین اعتقاد، مأموریت پلیس چیزی جز کشف جرم، دستگیری بزهکاران، حضور موقع در صحنه جرم، تعقیب بزهکاران، استماع بزه دیدگان، شهود، مطلعین و... و به‌طور کلی، با مأموریت مبارزه با جرم و بزهکار مرتبط بوده است. بدین ترتیب، می‌توان نتیجه گرفت که نقش پلیس در گذشته و در اذهان عمومی، فقط در چارچوب نظام عدالت کیفری تصور می‌شده است، اما با پیشرفت جوامع و دستیابی فعالان عرصه‌های جرم‌یابی و جرم‌شناسی، به نتایج شگرف حاصل از پیشگیری از جرم و پذیرش این نهاد در قلمروی سیاست جنایی اغلب کشورها، پلیس امروزه فقط با رسالت سنتی خود شناخته نمی‌شود. بدین‌سان در جوامع امروزی، رسالت پلیس صرفاً در قالب عملکردهای ضابط قضایی نبوده و مواردی را که حاکی از اجرای تدابیر و سیاست‌های پیشگیری

است نیز در برمی گیرد.

مطابق قانون تشکیل نیروی انتظامی این نیرو در حوز، پیشگیری و مقابله با آسیب‌های اجتماعی مسؤولیت‌های متعدد و گسترده‌ای دارد. مطابق ماده ۳ این قانون نیروی انتظامی مسؤولیت اسرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی در زمره اهداف تشکیل این نیرو و همین مضمون به‌عنوان اولین مأموریت و وظیفه نیرو در صدر ماده ۴ آمده است. همچنین در ردیف‌های الف تا ه ردیف ۸ ماده ۴ «مبارزه با مواد مخدر» مبارزه با قاچاق «مبارزه با منکرات و فساد»، «پیشگیری از وقوع جرم» و «کشف جرائم» از مسؤولیت‌های ناجا به‌عنوان ضابطه قوه قضائیه است. مطابق ردیف ۱۴ و ۱۸ ماده ۴ نظارت بر اماکن عمومی و انجام سایر امور مربوط به اماکن مذکور برابر مقررات مصوب و همکاری با سازمان‌های ذی‌ربط در جهت ایجاد و توسعه زمینه‌های فرهنگی لازم به‌منظور کاهش جرایم و تخلفات و تسهیل وظایف محوله بر عهده ناجاست. همچنین، مطابق آیین‌نامه ساماندهی کودکان خیابانی موضوع تصویب‌نامه شماره ۲۲۷۱۷ مورخ ۱۳۸۴/۵/۳ هیأت‌وزیران برقراری امنیت در کلیه مراحل اجرایی (امنیت مراکز و تیم‌های سیار) تعیین تکلیف کودکان خیابانی بزه‌کار و اقدامات لازم برای اجرای تبصره ۲ ماده دو این آیین‌نامه بر عهده ناجاست. سایر قوانین، آیین‌نامه‌ها و تصویب‌نامه‌های هیأت محترم وزیران مسؤولیت‌های دیگری نیز به ناجا محول کرده است که به ضمایم این طرح خواهد آمد (آقابگی، ۱۳۸۶).

مقوله نظم و امنیت اجتماعی نوعاً از مباحثی است که در طبقه‌بندی موضوعات جامعه‌شناختی، نقطه مقابل جامعه‌شناسی تغییرات اجتماعی و به‌ویژه در تعارض با مباحث تغییرات عمیق و انقلاب‌های اجتماعی است. با توجه به این‌که

مهم‌ترین هدف متخصصان و مسئولان شهری ایجاد رفاه و آسایش شهروندان است، به همین علت، احساس امنیت از مهم‌ترین مقولات مورد توجه متخصصان برنامه‌ریزی شهری و علوم اجتماعی در چند دهه گذشته بوده است. احساس امنیت، احساس مصونیت فرد در مقابل تهدیدهایی است که از جانب کنشگران دولتی و غیردولتی جان، مال، فکر و توانایی افراد را برای شرکت نمودن در اجتماعات دلخواه و یا حفظ این اجتماعات تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. نقش نیروی انتظامی در احساس امنیت بسیار تأثیرگذار است. پلیس و نیروی انتظامی مهم‌ترین نهاد نظارت اجتماعی هستند. این نیرو در کشورهای دموکراتیک انحصار مشروع به‌کارگیری زور و اجبار و خشونت علیه این بی‌نظمی را در اختیار دارد حال، نیروی انتظامی اساساً برای موفقیت در انجام وظایف خود به همکاری و حمایت شهروندان متکی است. بدون حمایت عموم مردم، پلیس توانایی حل و فصل جرائم، کاهش مشکلات و حفظ نظم و همکاری در راستای جلوگیری از جرم را ندارد. اعتماد و اطمینان مردم به پلیس سنگ بنا و محور هر نوع همکاری عمومی برای مشروعیت پلیس در جوامع دموکراتیک است (آذری و حسین زاده، ۱۳۹۵).

در واقع، نظم و امنیت اجتماعی از اصلی‌ترین و اساسی‌ترین کارهای ویژه نهاد اجتماعی دولت‌ها است که مردم حق خود را در دفاع از حریم عمومی و خصوصی حفظ جامعه به آن تفویض می‌کنند و این مسأله بر اساس دیدگاه نخبه‌گرایی، بیانگر نقش بارز نهاد اجتماعی حاکمیت در تأمین امنیت در سطح جامعه است (افتخاری، ۱۳۸۲). ارزش‌ها بر اساس فرهنگ، فرآیند اجتماعی شدن، وفاق و همکاری اجتماعی و غیره بین شهروندان شکل می‌گیرند و از این‌روست که مهم‌ترین عوامل ارتقای و تقویت نظم و امنیت جامعه به چنین نشانه‌هایی سنجیده

می‌شوند. در مطالعات جامعه‌شناختی باید عنوان کرد که از دو بعد می‌توان از این نوع امنیت بهره برد: اول اینکه این نوع امنیت در سطح جامعه از منظر ضرورت حیات اجتماعی برای بقای هر جامعه‌ای لازم است. دوم اینکه از منظر تأثیرگذاری در کم و کیف امور اجتماعی، سیاسی، دولتی و حکومتی که جامعه با بحران‌ها و مسائلی روبه‌رو می‌شود، بروز چنین پدیده‌های در سطح جامعه لازم است (هوشمندیار، ۱۳۹۵). گیدنز بر این تأکید می‌کند که برای درک ضرورت توجه به امنیت، باید به سیمای مخاطره‌آمیز بودن جامعه مدرنیته به دقت توجه کرد. او این سیما را جهانی‌شدن مخاطرات نامیده است. این خطرات در سرتاسر جهان افراد را تحت تأثیر خود قرار داده است مانند تقسیم‌کار جهانی؛ این خطرات بر سرنوشت تمام افراد جهان اثرگذار است. با توجه به این مسأله امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله شده باشد یا به حداقل رسیده باشد. تجربه امنیت به تعادل اعتماد و مخاطره بستگی دارد. امنیت در معنای بالفعل و چه به معنای تجربی آن، ممکن است به مجموعه‌هایی از آدم‌ها تا مرز امنیت جهانی یا به افراد ارتباط داشته باشد. به این ترتیب، گیدنز مصونیت در برابر خطر را امنیت تعریف کرده است. در نظر گیدنز، خطر و امنیت دو روی سکه را تشکیل می‌دهند به گونه‌ای که وقتی روی امنیت در دست است خطر رخت بر بسته است و بالعکس زمانی که با خطر دست‌وپنجه نرم می‌کنیم، امنیت مغشوش و پنهان است (غفاری، ۱۳۹۰). گیدنز در بحث امنیت، اشاره به مفهوم امنیت وجودی می‌کند. ضرورت این مفهوم برای مقاومت در مقابل هجوم گسترده و بی‌سابقه مخاطرات نهادهای مدرنیته است، بنابراین، امنیت وجودی عبارت است از: ایمن بودن؛ یعنی در اختیار داشتن پاسخ‌هایی در سطح ناخودآگاه و خودآگاهی عملی

برای بعضی پرسش‌های وجودی بنیادین که همه آدمیان طی عمر خود به نحوی مطرح کرده‌اند (گیدنز، ۱۳۹۰). به‌طور خلاصه، می‌توان گفت سازمان پلیس یکی از مهم‌ترین نهادهایی است که نظم و امنیت جامعه، حفظ حریم و نظم عمومی جامعه را در جهت کسب فرصت‌ها و رفع تهدیدها در زندگی شهروندان ایجاد می‌کند (هوشمندیار، ۱۳۹۵).

با توجه به مسائل مطرح‌شده و اهمیت جایگاه و وظایف متعدد پلیس در جامعه متحول و پیچیده امروزی که مشکلات، تهدیدات و چالش‌های فراوان امنیتی را پیش روی مردم و به‌خصوص جوانان قرار داده است و از سوی دیگر، بصیرت و نگاه جامع و ارزشمند مقام معظم رهبری به‌عنوان فرماندهی کل قوا و همچنین به‌عنوان شخصیتی که نگاهی همه‌جانبه به مسائل داخلی و خارجی دارند و تهدیدات مختلف را رصد می‌نمایند، لزوم تبیین دیدگاه ایشان برای تدوین اهداف، مأموریت‌ها و استراتژی‌های پلیس جمهور اسلامی ایران در ابعاد انتظامی - امنیتی بیش‌ازپیش ضروری می‌سازد و بر این اساس سؤال و مسأله پژوهش حاضر این است که مهم‌ترین تأکیدات و دیدگاه‌های انتظامی - امنیتی مقام معظم فرماندهی کل قوا چیست؟

هدف پژوهش

هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین اندیشه‌های انتظامی - امنیتی مقام معظم فرماندهی کل قواست.

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس هدف کاربردی، بر اساس نوع پژوهش، کیفی و بر اساس چگونگی جمع‌آوری اطلاعات توصیفی - تحلیلی است که در آن با مراجعه به

بیانات و تأکیدات مقام معظم رهبری، مهم‌ترین تأکیدات رهبری در بُعد اندیشه‌های انتظامی - امنیتی تبیین می‌گردد. جامعه آماری پژوهش حاضر، مجموعه بیانات مقام معظم فرماندهی کل قوا در دیدارهای مختلف با نیروهای مختلف نظامی و انتظامی است که غالباً از طرق پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری منتشر شده است که بر اساس قاعده، رسیدن به حد اشباع در پژوهش‌های کیفی، بیانات مرتبط با بعد انتظامی - امنیتی مورد بررسی واقع می‌شود. ابزار پژوهش برای تحلیل متن سیاهه واری متن بوده که به تحلیل متون انتخاب شده پرداخته شد و داده‌ها به شکل توصیف - تحلیلی مورد تحلیل واقع شد.

یافته‌ها

در این بخش، با توجه به بیانات حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدارهای مختلف و به‌خصوص در دیدار فرماندهان و مسئولان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، اندیشه‌های انتظامی امنیتی فرماندهی معظم کل قوا تبیین می‌گردد؛ زیرا از دیدگاه ایشان حفظ امنیت و نظم جامعه تا حدود بسیار زیادی به نیروی انتظامی دارد: «عزیزان من! آنچه مهم است، توجه به اهمیت مسئولیتی است که شما در مجرای آن مسئولیت قرار گرفته‌اید؛ مسئولیت حفظ امنیت و نظم در کشور. امنیت، در شمار نعمت‌های درجه اول پروردگار است. اگر امنیت در کشوری وجود داشت، امکان پیشرفت علمی، پیشرفت اخلاقی و پیشرفت انسانی در آن کشور وجود خواهد داشت؛ اما اگر امنیت نبود، هیچ‌کدام از این‌ها امکان‌پذیر نیست یا بسیار دشوار است» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۶/۶/۲۷). ایشان در بیانات ارزشمند دیگری می‌فرمایند: «در جمهوری اسلامی مظهر امنیت، نیروی انتظامی است. نیروی انتظامی

در مسؤولیت خود که ایجاد امنیت است، مظهر حاکمیت جمهوری اسلامی است؛ یعنی جزو وظایف جمهوری اسلامی این است که در جامعه امنیت ایجاد کند. امنیت اخلاقی، امنیت اجتماعی همان‌طور که شرح دادید جزو وظایف ما است؛ جزو وظایف جمهوری اسلامی است؛ نمی‌توانیم این‌ها را رها کنیم. مظهر این امنیت و عامل وسط میدان این امنیت عبارت است از نیروی انتظامی (بیانات در ۱۳۹۴ / ۲ / ۶، به نقل از لباف، ۱۳۹۸).

۱- امنیت به معنای آرامش روانی فردی و آرامش عمومی اجتماعی از منظر رهبر معظم انقلاب، امنیت مترادف با آرامش روانی فردی و آرامش عمومی اجتماعی است و در نبود امنیت، حتی با وجود توانایی و انگیزه در میان افراد یک جامعه، امکان فعالیت‌های متنوع اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و خدماتی از بین می‌رود (دیدار با فرماندهان و مسئولان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۵). در دیدگاه رهبر معظم انقلاب نیروی انتظامی نقش مهمی در برقراری امنیت دارد: «از مهم‌ترین ارکان امنیت ایران، نیروی انتظامی است، البته این رکن عظیم امنیت را نیروهای انسانی که اغلب آن‌ها کارآمد، شریف و زحمتکش هستند تشکیل داده‌اند و باید دائماً عزم، ایمان، انگیزه و روحیه این نیروها تقویت شود» (همان). رهبر انقلاب اسلامی، تأمین امنیت را لازمه تحرک و رونق اقتصادی می‌داند و می‌فرماید: یکی از موانع تحقق رونق تولید، «قاچاق» است که امروز به صورت دوطرفه درآمده است و علاوه بر واردات قاچاق، برخی اجناس مورد نیاز مردم و بخش کشاورزی نیز از کشور خارج می‌شود (دیدار با مسئولین و فرماندهان نیروی انتظامی، ۱۳۹۸).

۲- افزایش آمادگی‌ها و به‌روزرسانی توانایی‌ها برای تأمین امنیت: رهبر انقلاب اسلامی در دیدار با مسؤولین و فرماندهان نیروی انتظامی (۱۳۹۸) با اشاره به پیشرفت‌های خوب نیروی انتظامی، از جمله بهبود رفتار با مردم و مراجعان در مراکز انتظامی نسبت به گذشته، بر لزوم استمرار پیشرفت‌ها تأکید کردند و افزودند: عملکرد نیروی انتظامی باید عاقلانه، مدبرانه و برای مردم کاملاً اطمینان‌بخش و اعتمادآفرین باشد و همچنین سطح آمادگی و توانایی‌های این نیروها روز به روز بهتر و کارآمدتر گردد (رهنمودها در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۶/۶/۲۶). فرمانده معظم کل قوا برای افزایش آمادگی‌ها نیروی انتظامی به بحث آموزش‌ها نیز اشاره دارند: «در آموزش‌ها، در دوره‌های گوناگونی که برای کارآموزی بخش‌های مختلف تشکیل می‌شود، بایستی به آحاد نیروی انتظامی آموزش‌های کاربردی و مناسب و به‌روز تعلیم داد تا نیروی انتظامی مقتدرتر از قبل به خدمت‌رسانی مشغول شود» (رهنمودها در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، برگرفته از وبسایت: Khamenei.ir، ۱۳۹۶/۶/۲۶).

۳- تبیین دقیق فعالیت‌ها و خدمات برای مردم در رسانه‌ها: امنیت، یک زمینه برای همه موفقیت‌ها و پیشرفت‌هاست. علاوه بر این که اگر امنیت در جامعه نباشد و آحاد مردم دغدغه ناامنی را داشته باشند، یکی از برترین حقوق انسان‌ها پایمال شده است. شما این را بر دوش گرفتید؛ این وظیفه را متعهد شدید باید این فعالیت‌ها را برای مردم منعکس کنید (بیانات در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۸۶/۸/۱۶).

۴- تأمین امنیت مترادف با آبروی نظام: فرمانده کل قوا با تأکید بر این‌که نیروی انتظامی با تأمین امنیت مردم، زمینه‌ساز تأمین آبروی نظام جمهوری اسلامی می‌شود، امنیت کشور را در ناامنی کنونی منطقه، مثال‌زدنی خواندند و خاطر نشان کردند: در شرایطی که دست‌های آلوده دشمنان، بذر تروریست را در منطقه پاشیده‌اند، تأمین امنیت کشور و همچنین مقابله نیروی انتظامی با مفاسد و اشرار، بسیار حائز اهمیت است (رهنمودها در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۶/۶/۲۶). «امنیت یکی از پایه‌ها و ارکان اصلی پیشرفت و قوام و سربلندی کشور است. بدترین بلائی که می‌توان بر سر یک ملت رو به رشد و پیشرفت وارد آورد، سلب امنیت است. وقتی امنیت وجود نداشت، فکر منتظم و به دنبال آن، عمل منتظم هم وجود نخواهد داشت و پیشرفت میسر نخواهد شد. علاوه بر این‌ها، امنیت یک نیاز اساسی برای انسان‌هاست. نجات از گرسنگی و نجات از ناامنی. این‌ها اهمیت امنیت را نشان می‌دهد. به دلیل سطح گستردگی ارتباط نیروی انتظامی با مردم، سلامت نیرو در این سازمان بسیار مهم است به‌گونه‌ای که یک نیروی درست‌کار و قاطع می‌تواند مایه آبروی نظام جمهوری اسلامی در مقابل دیدگان مردم شود» (بیانات در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۸۶/۸/۱۶).

۵- لزوم اقتدار همراه با محبت و صمیمیت با مردم: رهبر انقلاب اسلامی لازمه برقراری امنیت را وجود اقتدار همراه با محبت و صمیمیت می‌داند: «آنچه در درجه بعد مهم است ارتباط صمیمانه با مردم است؛ اقتدار را همراه کنید با محبت و صمیمیت نسبت به مردم (رهنمودها در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۶/۶/۲۶)». «نیروی انتظامی، هم مظهر اقتدار نظام و نظم است

که می‌خواهد امنیت کشور را حفظ کند و تأمین کند و از آن پاسداری کند، هم مظهر مهربانی و دلسوزی و روحیهٔ رأفت و رحمت نظام نسبت به آحاد مردم است» (بیانات در هفدهمین دورهٔ دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۸۶/۸/۱۶).

ایشان در بیاناتی دیگر اقتدار و مهربانی نیروی انتظامی را دو عنصر مکمل یکدیگر می‌دانند. «باید تصویر یک یار مهربان و مقتدر از نیروی انتظامی، در ذهن مردم ترسیم شود. شما (نیروی انتظامی) با نیروهای نظامی دیگر فرق دارید؛ شما بین مردمید و مردم با شما مماسند؛ خدای نکرده هرگونه تخلفی، اشکالی، ایرادی، کج‌رفتاری، بدعملی فوراً بین مردم منعکس می‌شود؛ بیش از سایر دستگاه‌ها. شاید کمتر دستگاهی در سطح کشور داریم که به‌قدر شما (نیروی انتظامی) با مردم مخلوط باشد و همراه باشد؛ لذا اگر خدای نکرده اشکالاتی وجود داشته باشد، خطایی باشد، خیانتی باشد، مشکلی باشد، بلافاصله در بین جامعه منعکس می‌شود؛ وقتی منعکس شد، آن وقت فقط آبروی نیروی انتظامی نیست که می‌رود، آبروی همه خواهد رفت» (دیدار با دانش‌آموختگان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۰).

۶- ناامنی به‌عنوان هدف دشمن: رهبر انقلاب اسلامی در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی ضمن بیان اهمیت مقوله امنیت می‌فرماید: «عزیزان من! امنیت به همان اندازه که مهم است، به همان اندازه، آماج دشمنی دشمنان هم هست. سعی دشمن همواره بر این است که در کشوری که با آن خصومت می‌ورزد، امنیت را از بین ببرد. دشمنان شیطان‌صفت بین‌المللی ما - یعنی نظام سلطه و سردمداران نظام سلطه و شیطان بزرگ؛ آمریکا و دنباله‌هایش - از روز اول پیروزی این ملت در انقلاب اسلامی درصدد برآمدند تا امنیت را از این کشور

سلب کنند. یکی از مشکلات اساسی ما در طول این ۳۸ سال، حفظ امنیت بوده است» (دیار با فرماندهان و مسئولین نیروی انتظامی، ۱۳۹۴). «در خصوص امنیت، من به شما عرض بکنم، یک بخش امنیت داخل کشور است، یک بخش امنیت منطقه است. امروز منطقه ما منطقه ناامنی است. این به خاطر چیست؟ اولاً به خاطر دخالت شیطنت‌آمیز و شرارت‌آمیز قدرت‌های سلطه‌گر است؛ دخالت آمریکا، دخالت صهیونیسم. از هر وسیله‌ای برای نفوذ، برای تأمین منافع نامشروع خود، برای تضعیف ملت‌ها، برای نابود کردن رشادت‌ها و اقتدارهای ملی استفاده می‌کنند: یک روز داعش را به وجود می‌آورند و آن وقتی که با همت [نیروهای] مقاومت، با همت جوانان مؤمن، داعش و امثال داعش نفس‌های آخر را می‌کشند، دنبال راه‌های خبثت‌آمیز دیگری می‌روند. امروز نقش آمریکا این است. وقتی از یک راه ناامید می‌شوند، دنبال راه دیگری می‌روند» (بیانات در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، ۱۳۹۶/۶/۲۷).

۷- قانون‌گرایی نیروی انتظامی عاملی مهم در تأمین امنیت جامعه: یکی از ملزومات تأمین امنیت در جامعه، قانون‌گرایی است که این نکته در بیانات فرماندهی معظم کل قوا در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۹۲) مشهود است: «آنچه مهم است پایبندی به قانون است؛ هیچ‌کار بی‌قانون انجام نگیرد؛ و بالاخره آنچه مهم است جرأت و گستاخی لازم در اجرای قانون است؛ آنجایی که قانون هست، ملاحظه هیچ‌کس را نکنید؛ با جرأت وارد بشوید، با دلیری وارد بشوید، وظیفه‌ای را که قانون بر عهده شما گذاشته است انجام بدهید. از قانون تخطی نباید کرد، در اجرای قانون هم هرگز تأمل و تردید نباید ورزید. آنجایی که قانون است باید اجرا کنید. مشکل عمده کشورها و ملت‌ها همین است که در

اجرای وظیفه دینی خود، وظیفه وجدانی خود، وظیفه عقلانی خود و وظیفه انسانی خود دچار تردید و تأمل می‌شوند».

۸- توجه به تأمین امنیت فضای مجازی: نکته دیگری که رهبر انقلاب اسلامی در دیدار خود با مسؤولین نیروی انتظامی به آن اشاره کردند، فضای مجازی و تأمین امنیت آن است. «امروز در زندگی مردم گسترش زیادی پیدا کرده است و در عین منافع و امکانات، خطرات بزرگی نیز دارد». ایشان ناامن شدن فضای مجازی را موجب ضرر و زیان به مردم دانستند و بر وظیفه نیروی انتظامی در تأمین امنیت فضای مجازی تأکید دارند.

۹- تأکید بر امنیت اخلاقی: امنیت اخلاقی و دغدغه‌های مردم در این زمینه، از موضوعات مهمی است که از منظر فرماندهی معظم کل قوا باید مورد توجه نیروی انتظامی قرار گیرد: «اعتیاد، شرارت‌ها و هنجارشکنی‌ها، موجب تهدید امنیت جسمی، جانی و اخلاقی جامعه می‌شوند، بنابراین باید با استفاده از دیدگاه‌های کارشناسانه انسان‌های متفکر و صاحب‌نظر به‌خصوص در درون نیروی انتظامی، برای مقابله با این مسائل، برنامه‌ریزی دقیق کرد.» رهبر انقلاب اسلامی در بیاناتی دیگر می‌فرمایند: «در موضوعات مربوط به امنیت اخلاقی، بعد از برنامه‌ریزی دقیق، مستحکم، عقلانی و صحیح، دیگر نباید به مخالفت برخی افراد یا فضا سازی‌های رسانه‌ای توجه شود بلکه باید با توکل بر خدا کار را پیش برد» (دیدار با فرماندهان و مدیران نیروی انتظامی، اردیبهشت ۱۳۹۸).

نتیجه‌گیری

از ابتدای پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی بر اساس ضرورت‌های انقلابی، با تدبیر رهبری معظم انقلاب اسلامی و با

هوشمندی لازم در عرصه‌های مختلف مورد نیاز جامعه حضور داشته است. مروری بر فرمایشات مقام معظم رهبری در خصوص وظایف و ساختار نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که خواسته رهبری و جامعه از نیروی انتظامی یک کشور اسلامی اجرای قانون شرع و اسلام است. مقام معظم رهبری در جمع فرماندهان نیروی انتظامی کشور در سال ۱۳۷۰، در خصوص این که این مجموعه باید انقلابی باشد، تأکید می‌کنند: «می‌شود گفت و دانست که امروز نیروی انتظامی، یک نهاد انقلابی است؛ مجموعه‌ای است که انقلاب آن را خواسته و به وجود آورده است؛ طبعاً توقعات انقلابی هم از این مجموعه عظیم می‌رود. وقتی ما تشکیلات و مجموعه‌ای را نهاد انقلابی دانستیم، این بدان معناست که توقعات متناسب با وضع انقلابی - که طبعاً خصوصیات خود را دارد - از آن مجموعه داریم؛ امروز بحمدالله نیروی انتظامی این گونه است» (۱۳۷۰/۱۱/۲). رهبر معظم انقلاب اسلامی مأموریت و اساسی‌ترین کار نیروی انتظامی را «حفظ امنیت اسلامی در محیط جامعه می‌دانند و تأکید دارند که انتظار امنیت اسلامی، انتظار زیادی از این نیرو نیست».

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که در زمینه امنیت، مهم‌ترین تأکیدات و اندیشه‌های مقام معظم فرماندهی کل قوا شامل: امنیت به معنای آرامش روانی فردی و آرامش عمومی اجتماعی، افزایش آمادگی‌ها و به‌روزرسانی توانایی‌ها برای تأمین امنیت، تبیین دقیق فعالیت‌ها و خدمات برای مردم در رسانه‌ها، تأمین امنیت مترادف با آبروی نظام: لزوم اقتدار همراه با محبت و صمیمیت با مردم، نا امنی به‌عنوان هدف دشمن، قانون‌گرایی نیروی انتظامی عاملی مهم در تأمین امنیت جامعه، توجه به تأمین امنیت فضای مجازی و تأکید بر امنیت اخلاقی می‌باشد. از

دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا، امنیت از مهم‌ترین مسائل هر جامعه است؛ به رشد و پیشرفت مختلف در زمینه‌های گوناگون کمک می‌کند و به‌نوعی وجود امنیت می‌تواند به شکوفایی سرمایه‌گذاری و اقتصاد، فرهنگ و اجتماع کمک کند. پلیس به‌عنوان یکی از مهم‌ترین سازمان‌های حافظ و تأمین‌کننده امنیت باید تدبیر، منطق، عقلانیت و اقتدار توأم با مهربانی، تحقق امنیت را فراهم سازد. از دیدگاه رهبری، یکی از مهم‌ترین موارد سرمایه‌گذاری دشمن برای ضربه زدن به کشور و انقلاب حوزه امنیت است و دشمن در صدد است که با ایجاد ناامنی به همبستگی و اتحاد جامعه ضربه بزند که در این راستا حفظ امنیت یکی از مهم‌ترین دستاوردهای انقلاب اسلامی در مقایسه با کشورهای همسایه می‌باشد. امنیت اخلاقی و مقابله با ناهنجاری‌ها و کج‌رفتاری‌های شایع در جامعه و همچنین تأمین امنیت فضای مجازی از دیگر مسائل مورد تأکید در اندیشه انتظامی امنیتی رهبری معظم انقلاب اسلامی است. فضای مجازی که در کنار مزایای مختلفی که دارد می‌تواند در بسیاری از موارد ضربات جبران‌ناپذیری به فرهنگ و پیکره جامعه بزند که همین مسأله ضرورت تأمین امنیت این فضا را دوچندان می‌کند. به‌طور خلاصه، می‌توان گفت از منظر رهبر انقلاب اسلامی، نیروی انتظامی باید همواره نسبت به به‌روزرسانی سطح کمی کیفی خود اقدام کند و ضمن این‌که خود نیروهای پلیس، مجریان قانونمندی هستند، به افزایش آرامش اجتماعی جامعه کمک کنند و اقدامات خود را از طریق تعامل صحیح با مردم به آن‌ها اطلاع‌رسانی نمایند.

منابع

- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با دانش‌آموختگان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۹۰). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی (۱۳۷۰/۱۱/۲). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار وزیر کشور و جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی (۱۳۹۰/۲/۴). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۹۶/۶/۲۷). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۸۶/۸/۱۶). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۹۲). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با فرماندهان و مسئولان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۵). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولین و فرماندهان نیروی انتظامی (۱۳۹۸). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی (۱۳۹۶/۶/۲۶). برگرفته از سایت <http://farsi.khamenei.ir/>.
- آذری، سکینه و سعید حسین‌زاده. (۱۳۹۵). نقش پلیس در نظم و امنیت جامعه، مجموعه مقالات اولین همایش ملی آینده‌پژوهی، علوم انسانی و امنیت اجتماعی، لرستان، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان لرستان - انتشارات موسسه عدالت گستر بارکه افلاک، صص ۲۵۴-۲۶۳.
- افتخاری، اصغر. (۱۳۸۲). ساختار اجتماعی امنیت: مطالعه موردی جامعه ایرانی، چکیده مقالات همایش امنیت اجتماعی. تهران: معاونت اجتماعی ناجا، صص ۱۱۸-۱۲۴.

- آقایی، علیرضا. (۱۳۸۶). پلیس و کارکرد امنیت عمومی: چشم‌اندازی به راهکارهای تقویت و تحکیم مناسبات متقابل پلیس و مردم. مجموعه مقالات همایش پلیس - مردم. مشهد: دفتر تحقیقات و مطالعات کاربردی فرماندهی انتظامی خراسان رضوی، صص ۷۴-۸۰.
- تامپلسون، جان. (۱۳۸۱). جهانی شدن و فرهنگ ترجمه محسن حکیمی، تهران، نشر فرهنگ و اندیشه.
- دهقانی، محمد. (۱۳۹۰). مسؤلیت مدنی پلیس در قبال نقض حقوق شهروندان، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی دانشگاه تبریز، گروه حقوق، پایان نامه کارشناسی ارشد (انتشار نیافته) رشته حقوق خصوصی.
- رابرت سون، رونالد. (۱۳۸۴). جهانی شدن، تئوری‌های اجتماعی و فرهنگی جهانی، ترجمه کمال پولادی، نشر ثالث.
- رضایی راد، مجید و استرکی، اکبر. (۱۳۸۲). نظارت بر رفتار و عملکرد کارکنان پلیس عاملی برای ارتقای سطح امنیت اجتماعی. چکیده مقالات همایش امنیت اجتماعی. تهران: معاونت اجتماعی ناجا. صص ۹۸-۱۰۸.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۸۵). روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی (ج اول). چاپ یازدهم. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- سپهر، حمید. (۱۳۸۳). نظارت همگانی و خود سازمان‌دهی اجتماعی. مجموعه مقالات نخستین همایش تخصصی ناجا و نظارت همگانی: راهبردها و راهکارها. تهران: دفتر نظارت همگانی بازرسی کل ناجا، صص ۲۵-۳۲.
- صادقی، هوشنگ. (۱۳۷۴). سیر تکامل تدریجی پلیس ایران از عصر ایرانیان اوستا تا پایان عصر پهلوی و عصر انقلاب اسلامی، دانشکده علوم فنون اداری و پشتیبانی، دانشگاه علوم انتظامی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد (انتشار نیافته).
- عبدالله خانی، علی. (۱۳۸۳). نظریه‌های امنیت؛ مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، تهران. (۱۳۸۶).
- رویکردها و طرح‌های آمریکایی درباره ایران؛ مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، تهران، غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰).

لباف، فریبا. (۱۳۹۸). سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی. چاپ اول، تهران: انتشارات جامعه شناسان.

قانون اساسی جمهوری اسلامی.

شناسایی فضایل اخلاق حرفه‌ای پلیس و ریشه‌های آن از دیدگاه فرماندهی معظم کل قوا. نشریه علمی دانش انتظامی، ۸۲-۵۹.

گل محمدی، احمد. (۱۳۸۳). جهانی شدن فرهنگ، هویت. نشر نی، تهران.

گیدنز، آنتونی (۱۳۹۰). تجدد و تشخص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه: ناصر موفقیان، چاپ اول، تهران: نشر نی.

ماندل، رابرت (۱۳۷۹). چهره متغیر امنیت ملی. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.

نویدنیان، منیژه. (۱۳۸۸). درآمدی بر امنیت اجتماعی. فصلنامه مطالعات راهبردی، ۶(۱): ۷۶-۵۵.

نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، (۱۳۸۳). سیمای تحولی نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران: گام‌هایی در تحقق امنیت ملی. تهران: ناجا.

هانتینگتون، ساموئل. (۱۳۸۴). نظریه برخورد تمدن‌ها؛ ترجمه مجتبی امیری، مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه، تهران.

هوشمندیار، نادر. (۱۳۹۵). توسعه مدیریت و نقش خلاقیت پلیس در نظم و امنیت عمومی. ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۵(۴)، ۹۷-۱۲۰.